

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Starý, Marek: *Udělování českého obywatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské.*
Praha. 2017. 374 s.

Habilitant: JUDr. Marek Starý, Ph.D.

Oponent: prof. JUDr. PhDr. Tomáš Gábriš, PhD., LL.M., MA

Pracovisko: Katedra teórie práva a sociálnych vied, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Šafárikovo nám. 6, 810 00 Bratislava I, Slovenská republika

Habilitant JUDr. Marek Starý, Ph.D., v právnohistorickej obci dobre známy svojou špecializáciou na problematiku starších právnych dejín, predložil ako svoju habilitačnú prácu rozsiahle dielo vhodne reflektujúce habilitantove dlhodobé vedecké záujmy – konkrétne predložil prácu s názvom „*Udělování českého obywatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské*“. Predznačil tak už samotným názvom, že svoju pozornosť bude venovať právnemu inštitútu inkolátu, resp. obywatel'ského práva, v rokoch 1526-1620, korigujúc a spresňujúc pritom niektoré doterajšie poznatky a názory na uvedenú problematiku.

Samotná posudzovaná práca sa skladá z úvodu, štyroch nosných kapitol a záveru. Z hľadiska ich obsahu možno konštatovať, že úvod najmä sumarizuje súčasný stav poznania o problematike, prvá kapitola predstavuje obsah samotného právneho inštitútu inkolátu z hľadiska konkrétnych práv, ktoré nadobudnutím inkolátu nositeľ získaval (sposobilosť na nadobúdanie doskových statkov, ale aj verejné/politické práva a i.), druhá kapitola predstavuje problematiku prijímania do zeme (krajiny), a to v štyroch krokoch – od príhovoru panovníka, cez snemové prijatie, „reverzy k zemi“ a „priznanie k zemi“, tretia kapitola sa venuje iným spôsobom nadobúdania inkolátu (narodením, nadobudnutím inkolátu ascendentom, sobášom, priznaním k zemi, prijatím do panského alebo rytierskeho stavu, prijatím za mešťana) a nakoniec aj spôsobom zániku/straty inkolátu. Napokon, posledná, štvrtá kapitola za využitia štatistickej metodológie celkovo vyhodnocuje fenomén migrácie a udel'ovania českého inkolátu cudzincom v sledovanom období, a to postupne z hľadiska počtu, chronologického rozloženia, geografického povodu, stavovskej príslušnosti, podielu na doskových statkoch, účasti na verejných úradoch a z hľadiska náboženstva. Záver sumarizuje dosiahnuté poznatky.

Práca v celom svojom rozsahu predstavuje originálny vlastný prínos autora k problematike inkolátu, v rámci ktorej habilitant sám upozorňuje na niektoré nepresnosti v doteraz tradovanom podaní tejto právnohistorickej tematiky. Osobitne tak možno uviesť habilitantovo spochybnenie jednotného chápania inkolátu vo všetkých (vrátane vedľajších) zemiach českej koruny. Vlastným vedeckým prínosom autora je však osobitne najmä detailné spracovanie množstva archívnych materiálov k jednotlivým aspektom skúmanej problematiky, v ktorých množstve sa habilitant v žiadnom prípade nestratil a svoju vedeckú erudíciu preukázal aj schopnosťou kvantum získaných údajov prehľadne spracovať a roztriediť do čiastkových problémov, ktorým v habilitačnej práci postupne v logickej nadviazanosti (a zároveň pútavo, čtivo) venuje pozornosť.

Skúmanú problematiku autor veľmi správne nechápe výlučne staticky, ale sleduje aj jej dynamický aspekt -vývoj a zmeny -a to ako na úrovni normatívnych textov, tak aj na úrovni právnej (administratívnej) praxe (judikatúry, súdnej praxe, či na úrovni tzv. pragmatických písomností). Na viacerých miestach pritom habilitant upozorňuje na rozpor medzi „normativitou“ a „fakticitou“, resp. slovami Roscoe Pounda na rozpor medzi „law in books“ a „law in action“. Tým poukazuje aj na zásadnú otázku a problém predmodemých právnych dejín – do akej miery sa text právnych predpisov, často opakovane uvádzaný v novoprijímaných predpisoch, dobovo pokladal v praxi za záväzný a vynútitel'ný. Opakované zdôrazňovanie tej istej právnej úpravy v neskorších predpisoch sa totiž niekedy považuje skôr za prejav toho, že text dobových právnych predpisov predstavoval skôr iba želaný, ale nerešpektovaný ideál, prípadne len teleologicky prejavenu vól'u právne regulovať isté právne otázky, kým podrobná právna úprava sa často v „praxi“, prejavujúcej sa aj ako obyčajové právo, či *usus fori*, mohla oproti textu predpisu dotvárať, dourčovať, či dokonca pretvárať. Táto otázka „zhody s právnou úpravou“ (*compliance, rule-following*), pritom ani podľa habilitanta a jeho výskumných výsledkov zjavne nebola v sledovaných obdobiach vnímaná natol'ko formalisticky a striktné s dôrazom kladeným na písaný text právnych predpisov, ako je tomu dnes. Práve z tohto dôvodu treba oceniť autorov doraz na výskum vlastnej „praxe“, pričom na viacerých miestach habilitačnej práce upozorňuje práve na prípady, kedy sa individuálne kauzy riešili inak než predpokladali „predpisy“, a napriek tomu sa toto správanie nepovažovalo za nelegálne, resp. minimálne sa v týchto prípadoch nedodrhané normy nevynucovali a protiprávne konanie nesankcionovalo. Stálo by tu nepochybne za ďalšie preskúmanie, do akej miery v týchto prípadoch hrala rolu „neprofesionalita“ procesu tvorby, aplikácie a vynucovania práva, resp. nedostatočná rozvinutosť dobového byrokratického aparátu, a tiež aké postupné zmeny priniesol v tomto ohľade vývoj v nasledujúcich storočiach budovania „modemého“, profesionálneho a byrokratického štátu.

Zmetodologického hľadiska je pre posudzovanú habilitačnú prácu príznacna minuciózna analýza archívnych prameňov, z ktorých autor synteticky vyvodzuje svoje závery, avšak s vedomím neúplnosti historickej vzorky, a s vedomím z toho vyplývajúcich možností skreslenia. Osobitne pritom okrem priamej historickej metódy (práce s primárnymi prameňmi) autor využíva aj metódu sondy, a to špeciálne pri skúmaní listín obsahujúcich „príhovor panovníka“ za udelenie inkolátu, ktoré habilitant skúma na vzorke z rokov 1601-1607. V poslednej kapitole práce je zasa dominantnou osobitná metóda matematicko-štatistická, doplnaná grafickým znázomením vyvodzovaných štatistických záverov. Práca tak úspešne a vhodne kombinuje viacero metodologických prístupov, ktorých komplementarita sa prejavuje vo výslednom pomerne komplexnom zhodnotení skúmaného právneho inštitútu inkolátu a jeho udeľovania. (Hoci habilitant svedeckou skromnosťou konštatuje stálu otvorenosť problematiky pre možnosti ďalšieho výskumu.) Napokon, z hľadiska právnohistorického zamerania habilitačnej práce – t.j. zamerania na problematiku na pomedzí práva a histórie – treba osobitne oceniť aj habilitantovu zručnosť a schopnosť kombinácie inštrumentária a terminológie ako vied právnych, tak aj pomocných vied historických.

Sumáme možno konštatovať, že habilitantovi sa v práci podarilo úspešne rozpracovať a vedecky zhodnotiť najzaujímavejšie právne aspekty skúmanej problematiky, a zároveň

priblížiť aj dobové teoretické a praktické právne otázky, relevantné pre okruh skúmaných historických právnych vzťahov. Zároveň túto špecifickú problematiku uchádzač v úvode vhodne prepojil na aktuálne otázky a problémy migrácie, ktoré sú dnes relevantné pre celú Európu.

Inak z obsahovej ani formálnej stránky niet závažnejších výhrad, ktoré by bolo možné a nutné posudzovanej habilitačnej práci vytknúť - práca s literatúrou aj prameňmi je na veľmi dobrej úrovni, citačná norma je konzistentná. Iba na zväženie dávam autorovo používanie anachronických titulov JUDr. a MUDr., ktoré si síce autor sám ospravedľňuje obdobnou staršou praxou, zároveň však toto označovanie historických postáv titulmi nepoužíva konzistentne (JUDr., Dr., dr.).

Záverom tak možno bez akýchkoľvek pochybností skonštatovať, že habilitačná práca spĺňa všetky náležitosti habilitačnej práce; odporúčam ju na obhajobu, po ktorej úspešnom priebehu **odporúčam priznať habilitantovi vedecko-pedagogický titul docent**, ktorý si uchádzač vzhľadom na kvalitu svojej habilitačnej práce, doterajšej vedeckej činnosti, ako aj s ohľadom na svoje osobnostné kvality bezvýhradne zaslúži.

V rámci obhajoby by sa habilitant mohol vyjadriť k nasledujúcim otázkam:

- 1.) *Bolo právne postavenie cudzincov, ktorí nedisponovali inkolátom, iba statusom znevýhodneným v porovnaní s domácim obyvateľstvom, alebo požívali takito cudzinci aj nejaké osobitné výhody? Napríklad v Uhorsku cudzinci požívali „výhodu“ v tom, že ich neznalosť uhorského práva sa počas prvých troch mesiacov ich pobytu v Uhorsku považovala za ospravedlniteľnú, a nemohla im byť na škodu.*
- 2.) *Identifikovali ste nejaké osobitosti či odchýlky inštitútu „českého obyvateľského práva“ v porovnaní s úpravou v okolitých štátoch strednej a východnej Európy?*

V Bratislave dňa 5.2.2018

prof. JUDr. PhDr. Tomáš Gábriš, PhD., LL.M., MA